

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Mitologinė erdvė ir semiotika

2014-06-27

ŽURNALAS: LITERATŪRA IR MENAS

TEMA: Publicistika

AUTORIUS: Regimantas Tamošaitis

DATA: 2014-06

Manau, mitologinė erdvė yra gyva ir tikra, kaip ir pats gyvenimas, o semiotika – ne.

Einu karštą gegužės dieną palei Nerį. Žiūriu, ant suoliuko sėdi mano studentė su drauge.

– Tai kaip sekasi, ką veiki?

– Ai, vargas, – juokiasi. – Kaip tik baigiu magistro darbą apie mitinę erdvę medicininėje etnokultūroje.

– Geriau jau tyrinėtum mitinę erdvę tokio Tamošaičio namuose.

Dabar juokiamės abu.

– Semiotinis metodas... – sako. – Suprantate...

– Suprantu, – sunkiai atsidusau, nors buvo linksma ir *saulė švietė taip skaisčiai*, kaip kad pasakyta Lewiso Carrollo knygoje.

– Semiotika ypatinga tuo, kad sugeba gyvą savo tyrimo objektą padaryti negyvą, – žiūrėdamas į tekančią upę kalbėjau aš. – Pirma jį numarina, paskui išpreparuoja ir mėgaujasi teoriniais instrumentais. Paima tai, kas visiems yra savaime suprantama, ir padaro, kad būtų nesuprantama. Natūralius dalykus paverčia *terorine spekuliacija*, apsimetant, kad viskas teisinga tik proto šviesoje, o gyvenimo praktikoje – viskas kvaila ir naivu. Neva tik semiotikas visus gyvenimo reiškinius, net ir kelio ženklus, palaimina šventomis prasmėmis. Bet tos įmantrios semiotinio pažinimo procedūros baigiasi pasakymu, kad du kart du yra keturi. Kas būna aišku ir iki procedūros. Semiotikai rimtais veidais mums išaiškina apodiktines tiesas, kaip antai: lubos yra viršuje, grindys – apačioje; savaitėje yra septynios dienos ir t. t. (čia iš Eugene Ionesco). Tokie protingi sakymai keistai juda visiško absurdo link. Žodžiu, intelektinė tautologija.

Vėl pasijuokėme šiek tiek. Ji nepyko, nes kalbėjau nerimtai. Daug metų triūsdamas akademinėje terpėje atpratau kalbėti rimtai. Žodžiai patys liejasi per mane, kalba pati kalbasi, taip esu įpratęs. Komunikacija be informacijos – toks tas akademinis kalbėjimas. Tiesiog ritualinis bendravimas. Kam tai rūpi? Ir dabar prie šios gražios upės kranto, šios jaunutės akademikės akivaizdoje, jokių pastangų nereikėjo, *jokios bėdos nekankino* (čia aš iš Kurto Vonneguto, esu apsiskaitęs). Man kad tik plepėti. Tad išismaginęš tęsiau:

- Semiotikai rūpi tik jos instrumentai. Kad būtų švarūs, sterilūs ir blizgėtų. Bet jokio maisto jais semiotikai nemoka paimti ir net nenori paimti, nes bijo suteršti savo instrumentus. Tiesiog tarškina tais instrumentais į lėkštes ir tiek. Lieka nevalgę, nieko nepajutę, bet sterilūs. Kadangi nepavalgę, tai ir pikti. Aš jų bijau. Bijau akademinio dogmatizmo, metodologinio rigorizmo. Nes nepatinka jiems tie, kurie valgo realiai ir dar patiria *valgymo malonumą*. Kurie tiesiog kalbasi, skaito, kažką jaučia arba net patys kuria. Kurie moka gimdyti. Semiotikai nė uodo nepagimdytų su visu savo protu. Protas jiems uždraudžia rašyti eilėraščius. Protas tiesiog blokuoja tokią neprotingą sąmonės veiklą.

Gediminas Pašvenskas. „Kryptis“, bronzos, stiklas, granitas, 2014

Semiotikas mano, kad žmogus ką nors kuria iš kvailumo, nes jį valdo archetipai, schemos, lemos, teoremos, ir jis žengia savo užprogramuotais naratyviniais takais kaip koks savim ir pasauliu patenkintas fantazuojantis kvailys. O čia jo su savo išblizgintais instrumentais už kampo, naratyvo pabaigoje, laukia piktas ir griežtas semiotikas. Capt, ir galas naratyvo subjektui, galas naiviam aktantui! Kuris pats savaime niekaip nesuvokia, ką daro, kodėl daro, kodėl apskritai yra atsiradęs šiame naratyvo take. Tik semiotikas žino aktanto judėjimo motyvą, tik semiotikas yra žinantysis, taigi žynys. O naivaus aktanto laukia vivisekcija, lobotomija, *smegenų salotų chirurgija* (čia iš „Emerson, Lake and Palmer“). Juk tikras semiotikas net restorane ant stalo nori matyti ne peilius ir šakutes, bet chirurginius skalpelius ir geras žnyples. Semiotikai net namie kepsnius pjausto skalpeliais, jiems taip patogiau.

Nesu matęs besimeldžiančio statistinio semiotiko (nestatistiniai, kurie nenuoseklūs – meldžiasi, ir net gan karštai, pats mačiau tokius ir ramybės jiems linkėjau). Bet maldas preparuoti jie mėgsta – kaip riešutus gliaudu.

Statistiniams semiotikams nerūpi šv. Trejybė, jie garbina tik šv. Kvadratą ir stengiasi iš jo niekur neišeiti. Viskas kvadratu ir vardan kvadrato: kryžium kerti keturis kartus – ir visi subjektyvumo monai šoka nuo uolos į jūrą, t. y. išnyksta iš knygos ir iš kvailos galvos, o *pasijų* apsėsto autoriaus kūrinys tampa steriliu *tekstu*, kuris, nukryžiuotas ant šv. Kvadrato, jau yra atviras visoms *diskurso* procedūroms.

Semiotikai nemoka šnekėtis, jie tik gali dalyvauti diskurse. Kartais leidžia dalyvauti ir kitiems, jeigu tie kiti yra pašvęsti šv. Kvadratu ir patepti rizomos, tokio jų mėgstamo šakniavaisio, aliejumi. Mat tas aliejus niekais perverčia visas mūsų žmogiškas tiesas, suminkština mūsų protą.

Beje, visos šios pastabos, skirtos statistiniam semiotikui, netaikomos semiotikos

patriarchams, kadangi šie yra gyvi žmonės ir stovi aukščiau statistinio semiotiko. Pastarasis yra pasikėlęs kvadratu ir paprastam žmogui būna nesuprantamas.

Na, žinoma, visa tai tik juokai. Semiotinius instrumentus mėgstu ir aš, jie man padėjo daug ką suprasti (ir tai jau ne juokeliai). Myliu ir semiotikus, galėčiau juos net pabučiuoti dėl šventos ramybės, jeigu tik leistųsi. Bet instrumentus ir vertinu tik kaip instrumentus, nes estetinį maistą mėgstu imti kūniškai, fenomenologiškai, rankomis. Kitaip jokio *aesthesis* nepatiriu...

Nueidamas savo keliais pagalvojau, kad juokai juokais, o mano namų erdvė tikrai mitologiška. Ypač virtuvė. Juk joje mūsų mažasis sūnus gimė! Tai gyvybės vartai, ir toje erdvėje, per kurią ateinama į gyvenimą, kažkas turi likti, kažkas būti.

Viskas buvo taip paprasta: išnešėme virtuvės stalą, toje vietoje į pripučiamą baseiną prileidau šilto vandens, žmona įlipo, atsipalaidavo, ir po kiek laiko tame vandenyje plūduriavo nauja gyvybė, naujas žmogus. Padėkojo mums už savo atsiradimą garsiu riksmu. Stebuklas...

Dabar toje gyvybės vartų vietoje vėl stovi mūsų stalas, už jo visi valgome, o po virtuvę bėginėja mitrus sūnelis – bėginėja kaip tik toje pačioje vietoje, į kurią jis pas mus atėjo nežinia iš kur, iš kažkokios nesuvokiamos mitinės kosminės erdvės.

Čia nepasakosiu, kokių keistų, jokia realybės logika nepaaiškinamų dalykų nutiko, kai panašiu būdu, irgi vandenyje, bet vonioje ir kituose namuose gimė mūsų mažoji dukrelė. Tada rimtai pradėjau galvoti apie Alberto Einsteino iškreipto erdvėlaikio teorijas ir supratau, kad žmogaus atėjimas ir išėjimas yra toli gražu ne juokai, tai *ne vien šio pasaulio faktas* (čia jau prisimenu Ludwigą Wittgensteiną). Pasakysiu lyg juokais, lyg rimtai: esu mistikas ir tuo didžiuojuosi. Juokų nesuprantantiems žmonėms tai tegul bus juokai, kitaip galvojantiems – tegul bus kitaip.

Beje, virtuvė – ir mano darbo vieta, čia mano knygų lentynos, kompiuteriai, čia iš kažkur gimsta mano mintys. Kaip tik čia dabar liejasi ir šis niekieno neprašytas mano tekstas. Iš tikrųjų turėčiau rašyti pranešimą rytojaus konferencijai, bet negi aš koks apgailėtinas aplinkybių vergas? Esu laisvas, ką noriu, tą rašau.

Kadaise pateikėme prašymą socialiniam būstui gauti, bet pasaulis mūsų prašymo neišgirdo, tad ir bastėmės su vaikais iš buto į butą, kol atsidūrėme čia, šauniame Užupyje. Visi protingi žmonės gyvena kaip žmonės, o mes, kūrybingi kvailiai, bastomės kaip benamiai.

Bet gal taip ir reikia? Gal tai protu nesuvokiama dovana mums – tokios ypatingos aplinkybės? Neturime namų, bet turime savo mitologinę, sakyčiau, šventą gyvenimo erdvę...

Gaila, nebegaliu pasikalbėti apie visa tai su savo bičiuliu Gintaru. Jis pas mus ateidavo ir dalydavosi minčių pertekliumi...

Beje, būdavo, kad kartais Gintaras, apimtas dionisiško šėlo, maistą iš lėkštės griebdavo tiesiog rankomis, be jokių įrankių, lyg būtų koks prūsų dievas Pergrubis su alaus kaušeliu rankose. Kartą restorane jam net policiją iškvietė, kai jis, nežmoniškai išalkęs po mokslinės konferencijos, maumojo mišraines, saujomis jų siekdamas ne tik

iš savo, bet ir iš vokiečių turistų lėkščių. „Du grosser mechtiger Gott Pargrubrius!“ – šaukė jis kaip pašėlęs. Šiems prūsų ir baltų genčių priešams teko nelaimė atsisėsti greta mūsų charizmatiškojo mitologijų žynio...

Ar turėčiau įsileisti semiotiką į savo virtuvę? Manau, kad ne. Profanams ir fariziejams čia ne vieta. Juk ta virtuvė dabar yra kaip gyvybės iščios, kažkokia ypatinga moteriška ir motiniška erdvė. Nebent įsileistume kokį kunigą, bet dar geriau – tiesiog gerą moterį, motiną, kokią dorą pribuvėją, atėjusią kaip iš Vaižganto raštų, kurie kartu su kitomis knygomis, taip pat ir semiotinėmis, rikiuojasi mūsų virtuvėje. Šita moteris mus suprastų, o semiotikai tegul tarškina savo instrumentais kur nors kitur, kur už tai jiems atlyginama visokiais mokslo laipsniais ir pedagoginiais vardais. Asmenybės, taigi...

Nežinau, nežinau... Ar turėčiau būti kažkuo nepatenkintas? Kažkaip mūsų erdvėje jokių negatyvių jausmų niekaip nekylo. Iš jos tik ramybės linkiu į visas keturias pasaulio puses, kurias matau ir be semiotinio kvadrato. Mums tiesiog gera čia gyventi.

Einu palei lėtai tekančią Nerį namų link ir galvoju apie visa tai...

Keista viskas kažkaip šiame gyvenime, jokiais instrumentais jo esmės nepagausi, neapčiuopsi. Teisingai mūsų semiotikos patriarchas sakė: išsprūstanti prasmė, praplaukianti upė...

Tiesiog gyveni stebėdamasis, eini sau krantu, ir tiek. O tavo erdvė visada eina su tavimi. Žinoma, jeigu tu ją turi...